

Павленко С.О., кандидат
юридичних наук, науковий
співробітник відділу організації
науково-дослідної роботи
Національної академії внутрішніх
справ

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Службові злочини у сфері охорони довкілля порівняно з іншими злочинами вирізняються високим ступенем суспільної небезпеки, тому що завдають тяжку шкоду навколишньому природному середовищу. Це зумовлено, зокрема, тими наслідками, які настають через вчинення цієї групи злочинів службовими особами, які за своїми обов'язками повинні виконувати функції, пов'язані з охороною природного середовища. Адже саме в цій сфері реалізуються функції планування, оперативного управління, створення структур контролю, технічного та ресурсного забезпечення, взаємодії громадськості з навколишнім природним середовищем [1, с. 256].

Характерною особливістю службових злочинів у сфері охорони довкілля є те, що вони завжди проявляються як спосіб використання наданих особі за посадою повноважень для виконання покладених на неї обов'язків щодо додержання вимог законодавства про охорону довкілля. Важливо при цьому зазначити, що суспільна небезпечність цих злочинів полягає в тому, що ці злочини вчиняються особами, на яких насамперед лежить обов'язок дотримання природоохоронного законодавства. Свавілья з боку службових осіб при вчиненні екологічних злочинів породжує зневіру населення в ефективну екологічну політику держави та протидію службовим злочинам у цій сфері.

У дослідженні через призму культуроцентричної концепції розглянемо причини та умови, за яких можливі службові злочини у сфері охорони довкілля.

Зазначимо, що відповідно до культуроцентричної концепції причини злочинності можна визначити як фактори, котрі приводять волю і свідомість людини у криміногенний стан - тобто спричиняють формування в особі комплексу сваволі та ілюзій, виявом якого є злочини. Відповідно, умови - це фактори, за яких комплекс сваволі й ілюзій може проявитися саме у вигляді злочину [2, с. 256]. Отже, причиною вчинення конкретного злочину вважають ті негативні явища і процеси, під впливом яких у винної особи виник комплекс сваволі та ілюзій. Умовою - ті явища і процеси, в результаті яких цей комплекс проявився у вигляді злочину.

До причин зазначеної категорії злочинів відносять чинники, які зумовлюють відсутність у особи належного рівня еколого-правової культури як складової соціальної у здійсненні службових обов'язків щодо охорони довкілля. Відсутність належного рівня еколого-правової культури спричинила виникнення у досліджуваних нами осіб комплексу сваволі та ілюзій.

З-поміж чинників, які зумовлюють відсутність у особи належного рівня еколого-правової, в тому числі соціальної, культури, слід виділити те, що як на загальному, так і на індивідуальному рівнях не здійснювалося належне її формування. Очевидно, що саме на цих рівнях формується добровільність, виконання вимог норм з охорони навколишнього природного середовища, а також виникає реальна можливість вплинути на те, що особа взагалі, зокрема і службова, в майбутньому добросовісно виконуватиме покладені на неї обов'язки щодо охорони довкілля.

До умов зазначеної категорії злочинів належать чинники, які сприяють прояву комплексу сваволі та ілюзій. Серед них - і нерозвиненість мережі та недостатня активність громадських організацій, які покликані займатися захистом навколишнього природного середовища. Відтак незрілість громадського руху за збереження здорового довкілля є зворотною стороною того, що службові злочини у сфері охорони довкілля не набувають належного розголосу серед населення, і в суспільстві не виникає на них гострої реакції.

Слід звернути увагу й на те, що трапляються випадки, коли особи, які зобов'язані здійснювати громадський контроль, зокрема громадські інспектори, вступають у злочинну змову з державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища, службовими особами підприємств, для того щоб приховати виявлені порушення природоохоронного законодавства господарської діяльності підприємств [3, с. 10].

Однією з умов вчинення службових злочинів у сфері охорони довкілля є і стан вседозволеності та безконтрольності при виконанні службових обов'язків. Наслідком цього є те, що службові особи, зловживаючи владою або службовим становищем, чи через службову недбалість, допускають в ведення в експлуатацію нові, реконструйовані підприємства, цехи та інші об'єкти без очисних споруд, у результаті чого відбувається забруднення водойм, атмосферного повітря, заподіюється шкода життю та здоров'ю людей.

Таким чином, нездійснення службовими особами контролю за технічним станом обладнання призводить до понаднормового його використання, викиду шкідливих речовин і забруднення навколишнього середовища, негативно впливає на життя та здоров'я населення.

До умов досліджуваних злочинів також потрібно відносити ігнорування шкідливих наслідків недотримання природоохоронного законодавства. Це спричиняє поширення екологічного нігілізму серед службових осіб і серед населення загалом, а також витісняє природоохоронні потреби на другий план. Очевидно, що службові особи досить часто ігнорують природоохоронні норми, бажаючи лише зростання виробництва та отримання надприбутків.

Умовою вчинення службових злочинів у сфері довкілля є й приховування контролюючими органами фактів порушень природоохоронного законодавства. Вчені неодноразово звертали увагу на факти корумпованості службових осіб державних природоохоронних органів [1, с. 259].

Проаналізувавши причини й умови службових починів у сфері довкілля, можна узагальнити, що сваволя особи, яка вчинила ці злочини, проявляється в тому, що особа порушує

покладені на неї службові обов'язки з охорони довкілля, внаслідок чого заподіюється шкода порядку суспільних відносин, який забезпечує охорону навколишнього природного середовища, охорону та використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Отже, сучасний стан службової злочинності у сфері охорони довкілля потребує здійснення заходів протидії вчиненню цих починів як на державному, так і на суспільному рівнях, зокрема шляхом впливу на ті чинники, що викликають причини й умови їх вчинення.

Список використаних джерел

1. Протидія злочинам у сфері службової діяльності (кримінологічні, кримінально-правові і кримінально-процесуальні проблеми) : Проект «наукова книга». - К. : ВД "Наукова думка" НАН України, 2014 - 317 с.
2. Светлов А.Я. Ответственность за должностные преступления / А.Я. Светлов. - К.: Наукова думка, 1978. - 303 с.
3. Слуцька Т.І. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень / Т.І. Слуцька // Дис. ...канд. юр. наук: 12.00.08 - К., 2010. - 234 с.